

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

1

- Οικονομικό Δίκαιο: Το σύνολο των νομικών κανόνων που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με την οικονομία.
- Οι κανόνες του περιλαμβάνονται σε πολλούς επιμέρους κλάδους, στον βαθμό που έχουν οικονομικό περιεχόμενο.
- Παραδείγματα τέτοιων κανόνων αποτελούν, μεταξύ άλλων:
 - ▣ Οι κανόνες για την ελευθερία των συμβάσεων.
 - ▣ Οι κανόνες για την προστασία του καταναλωτή.
 - ▣ Οι κανόνες για τους εμπόρους (φυσικά και νομικά πρόσωπα) και τις εμπορικές πράξεις.
 - ▣ Οι κανόνες για την απαγόρευση του αθέμιτου ανταγωνισμού.
 - ▣ Οι κανόνες για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού.
 - ▣ Οι κανόνες για τα κρατικά μονοπώλια και τις κρατικές ενισχύσεις.
- Για τον έλεγχο της τήρησης των κανόνων αυτών υπάρχει ένα θεσμικό πλαίσιο, το οποίο άλλοτε στηρίζεται στα κεντρικά κρατικά όργανα και άλλοτε σε ανεξάρτητες αρχές με αρμοδιότητες σε συγκεκριμένους οικονομικούς τομείς.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

2

- Οικονομικό Σύνταγμα: Το σύνολο των συνταγματικών εγγυήσεων, με τις οποίες το κράτος θέτει ένα πλαίσιο για την οικονομική ζωή και χαράσσει τα όρια στις οικονομικές αποφάσεις της πολιτικής εξουσίας.
- Τα συνταγματικά άρθρα που αφορούν άμεσα και γενικά την οικονομία είναι το άρθρο 5 παρ. 1 Σ (οικονομική ελευθερία) και το άρθρο 106 Σ (όρια κρατικού παρεμβατισμού).
- Τα άρθρα αυτά συμπληρώνουν το ένα το άλλο και συγκεράζουν την οικονομική ελευθερία του ατόμου με την απαίτηση για την προστασία του γενικού (οικονομικού) συμφέροντος.
- Πέραν των άρθρων αυτών, υπάρχουν και άλλα συνταγματικά άρθρα που αφορούν την οικονομική ελευθερία και θέτουν όρια στην κρατική παρέμβαση.
- Τέτοια άρθρα είναι μεταξύ άλλων και εκείνα που αφορούν την προστασία της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 Σ) και την προστασία της εργασίας (άρθρο 22 Συντάγματος).
- Θεσπίζεται επομένως ένα συνταγματικό πλαίσιο που χωρίς να αναφέρεται ρητώς σε συγκεκριμένο οικονομικό σύστημα, θεσμοθετεί πάντως το σύστημα της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς στο οποίο επικρατεί η άσκηση της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας χωρίς ωστόσο να αποκλείεται κάθε κρατική παρέμβαση ενώ μπορεί να επιβάλλεται μέχρι και ο αποκλεισμός της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε ορισμένους τομείς.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

3

- Άρθρο 5 παρ. 1 Σ: *Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.*
- Το άρθρο αυτό κατοχυρώνει τόσο την οικονομική ελευθερία γενικώς (έννοια γένους), όσο και τις ειδικότερες πτυχές της (έννοιες είδους).
- Η οικονομική ελευθερία συνδέεται με την ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, συνιστά επομένως προέκταση του άρθρου 2 παρ. 1 Σ που προστατεύει την αξία του ανθρώπου.
- Η ελευθερία όμως αυτή υπόκειται σε περιορισμούς που είναι ευρύτεροι από εκείνους που φαίνονται από την πρώτη ανάγνωση του άρθρου.
- Ειδικότερες πτυχές της γενικής οικονομικής ελευθερίας αποτελούν:
 - Η επαγγελματική και η επιχειρηματική ελευθερία, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας ίδρυσης και λειτουργίας κερδοσκοπικών ενώσεων (εμπορικών εταιρειών).
 - Η ελευθερία των συμβάσεων.
 - Η ελευθερία του ανταγωνισμού.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

4

- Ο νομοθέτης μπορεί να θεσπίζει περιορισμούς στην άσκηση της οικονομικής ελευθερίας καθώς και στο σχετικό ρυθμιστικό πλαίσιο, αρκεί η νομοθετική ρύθμιση:
 - ▣ Να υπηρετεί κάποιον γνήσιο στόχο γενικού συμφέροντος.
 - ▣ Να καθορίζει σαφή και αντικειμενικού χαρακτήρα κριτήρια, βάσει των οποίων ασκείται η σχετική αρμοδιότητα.
 - ▣ Να κινείται εντός των ορίων που χαράσσει η αρχή της αναλογικότητας, χωρίς να θίγει τον πυρήνα της οικονομικής ελευθερίας.
- Μπορούν μάλιστα οι επιβαλλόμενοι περιορισμοί να φθάνουν μέχρι το σημείο της πλήρους απαγόρευσης ορισμένης οικονομικής πρωτοβουλίας, όταν αυτό επιβάλλεται από το γενικό συμφέρον.
- Λόγοι γενικού συμφέροντος που μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή νομοθετικών και κανονιστικής φύσεως περιορισμών στην άσκηση της οικονομικής ελευθερίας είναι μεταξύ άλλων η προστασία του περιβάλλοντος, η προστασία της ανθρώπινης ζωής και υγείας και η προστασία του καταναλωτικού κοινού.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

5

- Το γενικό συμφέρον συνιστά αόριστη αξιολογική έννοια, ο προσδιορισμός της οποίας ανήκει στον νομοθέτη αλλά και στην εκτελεστική εξουσία κατά την έκδοση κανονιστικών πράξεων.
- Δικαστικώς, ο έλεγχος συνδρομής του προβαλλόμενου λόγου γενικού συμφέροντος περιορίζεται σε έλεγχο ακραίων ορίων.
- Κατά τον έλεγχο αυτόν εξετάζεται κατά πρώτον αν προκύπτουν αποχρώντες λόγοι γενικού συμφέροντος, οι οποίοι προσδιορίζονται γενικώς κατά τρόπο αντικειμενικό από τον νομοθέτη.
- Ελέγχεται περαιτέρω αν το περιοριστικό μέτρο που λαμβάνεται στη βάση του γενικού συμφέροντος σέβεται την αρχή της αναλογικότητας.
- Ο έλεγχος αναλογικότητας περιλαμβάνει τρία στάδια:
 - Έλεγχο καταλληλότητας: Ερευνάται αν το μέτρο είναι πρόσφορο για την επίτευξη του σκοπού γενικού συμφέροντος που επιδιώκει.
 - Έλεγχο αναγκαιότητας: Ερευνάται αν υπάρχει κάποιο λιγότερο περιοριστικό μέτρο που μπορεί να επιτύχει το ίδιο αποτελεσματικά τον επιδιωκόμενο στόχο γενικού συμφέροντος.
 - Έλεγχο συνάφειας: Ερευνάται αν το μέτρο συνεπάγεται περισσότερα πλεονεκτήματα για τα προστατευόμενα συμφέροντα από τα μειονεκτήματα για τον θιγόμενο ιδιώτη.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

6

ΣΤΕ ΟΛΟΜ 204/2020 (Άδεια Φαρμακείου): Στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται η προσωπική και οικονομική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα... Στην ελευθερία αυτή μπορεί ο νόμος να επιβάλλει περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να ορίζονται γενικώς κατά τρόπο αντικειμενικό και να δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, να τελούν δε σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης δραστηριότητας. Ενόψει της αρχής της αναλογικότητας, οι επιβαλλόμενοι από τον νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση με αυτόν. Ο νομοθετικός περιορισμός της οικονομικής ελευθερίας δεν μπορεί, πάντως, να έχει ως μοναδικό σκοπό την προστασία του οικονομικού συμφέροντος των ήδη ασκούντων συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα προς βλάβη εκείνων που ενδιαφέρονται να την ασκήσουν. Κατά τον καθορισμό των σχετικών ρυθμίσεων, ο νομοθέτης διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτίμησης ως προς την καταλληλότητα και αναγκαιότητα ενός μέτρου και, συνεπώς, ο δικαστικός έλεγχος της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας περιορίζεται στην κρίση εάν η θεσπιζόμενη ρύθμιση είτε είναι προδήλως απρόσφορη είτε υπερβαίνει προδήλως το απαραίτητο για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο. Προκειμένου δε ο δικαστής να είναι σε θέση να ελέγξει εάν οι επιβαλλόμενοι στην επαγγελματική ελευθερία περιορισμοί αποβλέπουν στην ικανοποίηση συνταγματικώς θεμιτού σκοπού, πρέπει να προκύπτει ή να συνάγεται από την ίδια τη ρύθμιση, ερμηνευόμενη σύμφωνα με τους κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας και σε συνδυασμό με τη λοιπή νομοθεσία που διέπει την άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος ή την επιχειρηματική εν γένει δραστηριότητα, ή από την εισηγητική έκθεση και τις προπαρασκευαστικές εργασίες για την ψήφιση του σχετικού νόμου, ο σκοπός που επιδιώκεται με τους περιορισμούς αυτούς.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

7

- Η επαγγελματική ελευθερία έχει τις ακόλουθες ειδικότερες εκφάνσεις:
 - ▣ Την ελευθερία επιλογής συγκεκριμένου επαγγέλματος.
 - ▣ Την ελευθερία άσκησης συγκεκριμένου επαγγέλματος.
- Η πρακτική σημασία αυτή της υποκατηγοριοποίησης έγκειται κυρίως στο ότι η νομιμότητα της επιβολής περιορισμών στην επαγγελματική ελευθερία εξαρτάται και από το αν οι περιορισμοί αυτοί αφορούν την άσκηση του επαγγέλματος και όχι την ίδια την πρόσβαση στο επάγγελμα αυτό.
- Βασικό περιορισμό στην άσκηση της επαγγελματικής ελευθερίας συνιστά η απαίτηση για τη χορήγηση άδειας από το κράτος καθώς και η πρόβλεψη για την αφαίρεση αυτής.
- Έχει κριθεί νομολογιακώς ότι μια τέτοια απαίτηση είναι νόμιμη εφόσον:
 - ▣ Δικαιολογείται η σχετική ρύθμιση από αποχρώντες λόγους γενικού συμφέροντος.
 - ▣ Κινείται εντός των ορίων της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας.
 - ▣ Τάσσονται για τη χορήγηση της άδειας αντικειμενικές προϋποθέσεις, που εφόσον πληρούνται γεννάται αυτόματα υποχρέωση χορήγησης της άδειας.
- Αντιθέτως, αντίκεινται στην επαγγελματική ελευθερία ρυθμίσεις που καταλείπουν μεγάλα περιθώρια στο αποφασίζον όργανο να κρίνει βάσει γενικών εκτιμήσεων σκοπιμότητας συνδεόμενων με την άσκηση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

8

ΣΤΕ ΟΛΟΜ 691/2013 (Άδεια Κολλεγίου): Επειδή, με το δικόγραφο της αιτήσεως συνεχίσεως της δίκης προβάλλεται ότι η υποχρέωση υπαγωγής όλων των νομίμως λειτουργούντων παρόχων μη τυπικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην βαθμίδα των Κέντρων Μεταλυκειακής Εκπαίδευσης ή Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών επί ποινή διακοπής της λειτουργίας τους, κατά τα άρθρα 1, 11 και 22 παρ. 5 του εξουσιοδοτικού ν. 3696/2008, αντίκειται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει το δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι ναι μεν η υπαγωγή μιας οικονομικής δραστηριότητας σε καθεστώς προηγούμενης διοικητικής αδείας συνιστά κατ' αρχήν περιορισμό της συνταγματικά κατοχυρωμένης οικονομικής ελευθερίας, εν προκειμένω όμως, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, όπως αυτή συνάγεται από την αιτιολογική έκθεση του νόμου, το εν λόγω μέτρο κρίθηκε αναγκαίο προκειμένου να αναβαθμισθεί το επίπεδο της μη τυπικής εκπαίδευσης. Ενόψει δε του λόγου αυτού δημοσίου συμφέροντος αλλά και του γεγονότος ότι μόνη η υπαγωγή σε καθεστώς προηγούμενης αδείας δεν καθιστά αδύνατη ή ουσιαστικά δυσχερή την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των παρόχων της εν λόγω εκπαίδευσης, εφόσον, μάλιστα, η Διοίκηση δεν έχει διακριτική ευχέρεια αλλά είναι υποχρεωμένη να χορηγήσει την άδεια αν συντρέχουν οι προβλεπόμενες από το νόμο προϋποθέσεις, η ρύθμιση αυτή δεν προσκρούει στην διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

9

ΣΤΕ ΟΛΟΜ 3037/2008 (Άδεια Υπεραγορών): Υπό τα δεδομένα, όμως, αυτά, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις, υπό τις οποίες ανέχεται, κατά τα εκτεθέντα, το Σύνταγμα την υπαγωγή της ιδρύσεως εμπορικού καταστήματος σε σύστημα αδειοδοτήσεως. Τούτο δε διότι ο νόμος δεν καθορίζει, εκ των προτέρων και με την επιβαλλομένη σαφήνεια, τον συγκεκριμένο σκοπό δημοσίου ενδιαφέροντος, στην εξυπηρέτηση του οποίου σκοπεί προεχόντως το θεσπιζόμενο σύστημα, αλλά καταλείπει τις σχετικές σταθμίσεις στη Διοίκηση, με αποτέλεσμα ο προέχων προς εξυπηρέτηση σκοπός δημοσίου ενδιαφέροντος να καθορίζεται, κατά περίπτωση, από τη Διοίκηση, εξ αφορμής της αποφάνσεως επί συγκεκριμένου αιτήματος χορηγήσεως αδείας ιδρύσεως υπεραγοράς. Η έλλειψη δε αυτή σαφούς και εκ των προτέρων καθορισμού από το νόμο του προέχοντος σκοπού δημοσίου ενδιαφέροντος, προς εξυπηρέτηση του οποίου εισάγεται το επίμαχο σύστημα αδειοδοτήσεως, επιτείνεται εκ του γεγονότος ότι η απαρίθμηση των κριτηρίων, κατ' εκτίμηση των οποίων αποφαινεται η Διοίκηση επί των σχετικών αιτημάτων, είναι, όπως ρητώς προβλέπει ο νόμος, απλώς ενδεικτική, πράγμα που καθιστά δυνατή τη λήψη υπ' όψη από τη Διοίκηση και άλλων κριτηρίων, συνδεομένων, κατά την εκάστοτε εκτίμηση της, με άλλες, μη ρητώς μνημονευόμενες στο νόμο, πτυχές του δημοσίου συμφέροντος και καθιστά, επομένως, τη χορηγούμενη συναφώς στη Διοίκηση διακριτική ευχέρεια ιδιαιτέρως ευρεία. Η χορήγηση, εξ άλλου, στη Διοίκηση διακριτικής ευχέρειας, μάλιστα δε τόσον ευρείας, κατά την απόφαση επί αιτήματος χορηγήσεως αδείας ιδρύσεως υπεραγοράς δεν είναι δυνατόν να δικαιολογηθεί ούτε από την ανάγκη λήψεως υπ' όψη των, κατά περίπτωση, τοπικών συνθηκών, ούτε από άλλα στοιχεία, αναγόμενα στην ειδική φύση του ρυθμιζόμενου αντικειμένου.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

10

ΣΤΕ ΟΛΟΜ 1794/2025 (Ενημέρωση αποδοχής πιστωτικών καρτών στα ταξί): Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι το επίδικο μέτρο συνιστά υπέρμετρο περιορισμό της επαγγελματικής/επιχειρηματικής ελευθερίας των επαγγελματιών ταξί, άλλως προσβάλλει τον πυρήνα του δικαιώματός τους. Κατά την αιτούσα, το επίδικο μέτρο εξωθεί τους επαγγελματίες ταξί να εργάζονται χωρίς τις αναγκαίες συνθήκες ασφαλείας, θέτοντας σε κίνδυνο τόσο την ασφάλεια οδηγών και επιβατών, αλλά και λοιπών χρηστών των οδών, όσο και τα οχήματά τους τα οποία αποτελούν περιουσιακά στοιχεία και μέσα βιοπορισμού. Εξάλλου, κατά την αιτούσα, η ενημέρωση των επιβατών για τα μέσα πληρωμής θα μπορούσε να επιτευχθεί με πιο ήπια, πρόσφορα και ασφαλή μέσα, όπως π.χ. με την επικόλληση στον πίσω σταθερό τριγωνικό υαλοπίνακα (φινιστρίνι), στην όπισθεν δεξιά θύρα...Επειδή, όπως προκύπτει και από την ως άνω αιτιολογική έκθεση για το άρθρο 66 του ν. 4446/2016, με την προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση επιδιώκεται η αποτελεσματική ενημέρωση του καταναλωτή για την αποδοχή καρτών και συναφών μέσων πληρωμής από τους ιδιοκτήτες ή/και οδηγούς ταξί και μέσω της ενημέρωσης αυτής η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής...Εξάλλου, κατά την Α.Α.Δ.Ε., η επιλογή των διαστάσεων και η θέση επικόλλησης της ταμπέλας έγινε με σκοπό να είναι η ταμπέλα αυτή άμεσα ορατή και αντιληπτή στον υποψήφιο μισθωτή του ταξί, ήδη πριν από την είσοδό του στο εν λόγω όχημα, ώστε να είναι σαφές το πλαίσιο των δικαιωμάτων του, ως προς τον τρόπο πληρωμής του κομίστρου...Επειδή, σύμφωνα με τον σκοπό του ν. 4446/2016 και τις επεξηγήσεις της Διοίκησης ως προς την ανάγκη επιβολής του επίμαχου μέτρου, οι ρυθμίσεις της προσβαλλόμενης απόφασης δεν συνιστούν μη επιτρεπτό περιορισμό της επιχειρηματικής ελευθερίας των επαγγελματιών ταξί και ο λόγος με τον οποίον προβάλλεται το αντίθετο πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

11

- Καταρχήν περιορισμούς στην επαγγελματική ελευθερία συνιστούν μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα:
 - ▣ Η υποχρεωτική εγγραφή σε επαγγελματικές ενώσεις και συλλόγους.
 - ▣ Η πρόβλεψη συγκεκριμένου ηλικιακού ορίου για την είσοδο σε κάποιο επάγγελμα.
 - ▣ Η πρόβλεψη επαγγελματικών ασυμβιβάστων.
 - ▣ Η υποχρέωση υιοθέτησης συγκεκριμένη εταιρικής μορφής, συνήθως εκείνης της ανωνύμου εταιρείας.
 - ▣ Η επιβολή γεωγραφικών περιορισμών για την άσκηση επαγγέλματος.
 - ▣ Η υποχρέωση τήρησης συγκεκριμένης απόστασης μεταξύ επαγγελματικών εγκαταστάσεων βάσει πληθυσμιακών κριτηρίων.
- Στη χώρα μας, πολλοί από τους υφιστάμενους περιορισμούς στην επαγγελματική ελευθερία ήρθαν κατά τα τελευταία χρόνια συνεπεία και των μνημονιακών της υποχρεώσεων.
- Συναφής με την έννοια της επαγγελματικής ελευθερίας είναι η έννοια της επιχειρηματικής ελευθερίας.
- Αυτή αφορά την ελευθερία ίδρυσης και εκμετάλλευσης μιας επιχείρησης εμπορικού / βιομηχανικού χαρακτήρα.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

12

ΣΤΕ ΟΛΟΜ 805/2025 (Ανώτατο όριο ηλικίας για τη συμμετοχή στις εξετάσεις της ΕΣΔΙ): Από τα ανωτέρω συνάγεται επιπλέον ότι το συμφέρον της εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης επιβάλλει τον καθορισμό από τον νομοθέτη εύλογου ανώτατου ορίου ηλικίας για τη συμμετοχή στις εξετάσεις της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών, το οποίο, αφενός θα διασφαλίζει την επαρκή στελέχωση των δικαστηρίων εν γένει με δικαστικούς λειτουργούς και αφετέρου θα επιτρέπει την παραμονή των δικαστικών λειτουργών για επαρκές χρονικό διάστημα σε κάθε βαθμό της υπηρεσιακής τους εξέλιξης, ώστε να αποκτούν την εμπειρία, τις γνώσεις και τις ικανότητες που είναι αναγκαίες για την επιτυχή αντιμετώπιση των απαιτήσεων του εκάστοτε ανώτερου βαθμού. Ο καθορισμός του εν λόγω ορίου ηλικίας απόκειται στην ουσιαστική εκτίμηση του νομοθέτη και υπόκειται σε οριακό δικαστικό έλεγχο...Στην προκειμένη περίπτωση, κατά τα ήδη γενόμενα δεκτά, η επιλογή του νομοθέτη να θέσει ως ανώτατο όριο για τη συμμετοχή στις εξετάσεις της ΕΣΔΙ την ηλικία των 40 ετών, δεν είναι μέτρο προφανώς απρόσφορο και μη αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, ήτοι τη στελέχωση του δικαστικού σώματος με δικαστές έμπειρους μεν αλλά και έχοντες μπροστά τους ικανό χρονικό διάστημα παραμονής στο Δικαστικό Σώμα, προκειμένου να εξελιχθούν υπηρεσιακώς με την προαγωγή τους σε ανώτερους ή και σε ανώτατους βαθμούς της δικαστικής ιεραρχίας. Περαιτέρω, δεδομένου ότι ο περιορισμός αυτός δεν είναι προδήλως απρόσφορος ούτε υπερβαίνει το απαραίτητο για την πραγματοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο, η ένδικη ρύθμιση δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας λαμβανομένης υπόψη και της θεσπίσεως της σχετικής μεταβατικής διατάξεως του άρθρου 54 παρ. 5 του ν. 4871/2021.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

13

ΣΤΕ ΟΛΟΜ 1621/2012 (Ανώτατο όριο ηλικίας για την είσοδο στο επάγγελμα του δικαστικού επιμελητή): Επειδή, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, οι επιβαλλόμενοι από τον νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι, σε σχέση προς αυτόν. Ειδικότερα, όταν ο θεσπιζόμενος περιορισμός αφορά, όχι απλώς στην άσκηση, αλλά στην πρόσβαση στο επάγγελμα προσώπων που συγκεντρώνουν τα νόμιμα προσόντα, η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει να είναι εμφανής και διαγνώσιμη η αναγκαιότητα επιβολής ενός τέτοιου εξαιρετικού περιορισμού για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νόμο σκοπού. Εν προκειμένω, ο επιδιωκόμενος από το άρθρο 3 παρ. 2 περ. α) του ν. 2318/1995 δημόσιος σκοπός να υπηρετείται το έργο της δικαιοσύνης από πρόσωπα με διαπιστωμένη επιστημονική ικανότητα και ηθική υπόσταση δικαιολογεί κατ' αρχήν την ρυθμιστική επέμβαση του νομοθέτη και την καθιέρωση προϋποθέσεων εισόδου στο επάγγελμα του δικαστικού επιμελητή. Δεν διαπιστώνεται όμως, κατά τρόπο εμφανή, η προσφορότητα και αναγκαιότητα της επιδίκου ρυθμίσεως, δηλαδή αν και σε ποιο βαθμό εξυπηρετείται ο προαναφερόμενος δημόσιος σκοπός με το απόλυτο κώλυμα εισόδου στο επάγγελμα του δικαστικού επιμελητή υποψηφίου που έχει υπερβεί το 35ο έτος της ηλικίας του. Τούτο δε διότι η συμπλήρωση του 35ου έτους της ηλικίας ενός υποψηφίου, κατά κοινή πείρα, λαμβανομένων υπόψη και των εν γένει συνθηκών ασκήσεως του συγκεκριμένου επαγγέλματος, δεν απομειώνει την βιολογική του ικανότητα σε βαθμό που να δικαιολογεί τη θέσπιση κωλύματος συμμετοχής του στο διαγωνισμό. Επομένως, ο εν λόγω περιορισμός παρίσταται δυσανάλογος σε σχέση με τον επιδιωκόμενο νομοθετικό σκοπό και η επίδικη ρύθμιση αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, με την οποία προστατεύεται, μεταξύ άλλων και η επαγγελματική ελευθερία.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

14

□ Νομολογιακά παραδείγματα:

- Πρόβλεψη ειδικών ρυθμίσεων για τη λειτουργία και την εποπτεία των τραπεζικών ιδρυμάτων: Η προστασία της εθνικής οικονομίας υπό τη μορφή της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της εμπιστοσύνης των καταθετών και των συναλλασσομένων συνιστά λόγο γενικού συμφέροντος που επιτρέπει περιορισμούς της αρχής της οικονομικής ελευθερίας, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας.
- Υποχρέωση γνωστοποίησης από τις εταιρείες πετρελαιοειδών της πραγματικής τιμής πώλησης των προϊόντων τους στους πρατηριούχους: Συνιστά συνταγματικό περιορισμό της επιχειρηματικής ελευθερίας, επιβάλλεται για λόγους προστασίας του ανταγωνισμού.
- Υποχρέωση των παραγωγών και εμπόρων να εκδίδουν τιμολόγια και να γνωστοποιούν στοιχεία για τον προσδιορισμό του κόστους των προϊόντων: Συνιστά καταρχήν θεμιτό περιορισμό της επιχειρηματικής ελευθερίας, αποσκοπεί στην αποτροπή της αθέμιτης κερδοσκοπίας και την προστασία του καταναλωτικού κοινού. Δεν μπορούν όμως οι περιορισμοί αυτοί να φθάνουν μέχρι την επιβολή αναστολής της άμεσης εφαρμογής αυξήσεων για μεγάλες χρονικές περιόδους.
- Υποχρέωση καταβολής ανταλλάγματος για τη χρήση του φάσματος από τους τηλεοπτικούς σταθμούς: Συνιστά νόμιμο περιορισμό της επιχειρηματικής ελευθερίας, καθώς το φάσμα των ραδιοσυχνοτήτων αποτελεί σπάνιο πόρο και η υποχρέωση καταβολής ανταλλάγματος αποσκοπεί στην εξασφάλιση της βέλτιστης χρήσης του.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

15

- Καταρχήν περιορισμούς στην επιχειρηματική ελευθερία συνιστούν μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα:
 - ▣ Ο προσδιορισμός ειδικών γεωγραφικών περιοχών για την εγκατάσταση των βιομηχανιών.
 - ▣ Η επιβολή ρυθμιζόμενων (ανώτατων και κατώτατων) τιμών πώλησης ορισμένων προϊόντων.
 - ▣ Η υποχρέωση πώλησης ορισμένων προϊόντων από συγκεκριμένα και μόνο καταστήματα.
 - ▣ Η επιβολή ωραρίου λειτουργίας των καταστημάτων.
 - ▣ Ο περιορισμός μετάδοσης εμπορικών μηνυμάτων για συγκεκριμένα προϊόντα.
- Σημαντικούς περιορισμούς στην επιχειρηματική ελευθερία θέτει η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος ενόψει και του στόχο της αειφόρου ανάπτυξης.
- Η επιχειρηματική ελευθερία προστατεύεται και από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Άρθρο 16 Χάρτη: *Η επιχειρηματική ελευθερία αναγνωρίζεται σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.*

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

16

ΣτΕ 464/2021 (Καθορισμός ανώτατης τιμής πώλησης φαρμάκου): Η διάταξη [του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος] προστατεύει την ελευθερία της οικονομικής δραστηριότητας, στην οποία περιλαμβάνεται και η ελευθερία άσκησης του εμπορίου, και αποβλέπει, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση της ελεύθερης οικονομικής λειτουργίας των επιχειρήσεων, ώστε να μπορούν αυτές να εργάζονται επιτυγχάνοντας κέρδος στα πλαίσια της ανταγωνιστικής αγοράς. Και ναι μεν η διάταξη αυτή δεν αποκλείει στον κοινό νομοθέτη, ή, κατ' εξουσιοδότησή του, στη Διοίκηση να θεσπίζουν περιορισμούς της ελευθερίας αυτής για λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι περιορισμοί όμως αυτοί δεν επιτρέπεται να καθιστούν πράγματι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερή την πραγματοποίηση των θεμιτών σκοπών της επιχειρηματικής δραστηριότητας από τους οποίους εξαρτάται η επιβίωση της επιχείρησης ως οικονομικής μονάδας. Ειδικώς τα αγορανομικά μέτρα που προβλέπονται στον Αγορανομικό Κώδικα ή σε άλλες διατάξεις, στα οποία περιλαμβάνεται και η ρύθμιση των τιμών των αγαθών για την προστασία του καταναλωτικού κοινού, συνιστούν θεμιτούς καταρχήν περιορισμούς στην άσκηση του εμπορίου, εφόσον όμως δεν παρεμποδίζουν ουσιωδώς την οικονομική λειτουργία της επιχείρησης (Σ.τ.Ε. 756-757/2019 7μ., 441/2011 7μ., 366/2008, 3055/2007 7μ., 85/2006 7μ., 3633/2004 Ολ.).... Από τις διατάξεις αυτές, ερμηνευόμενες στο πλαίσιο της παρ. 1 του άρθρου 5 του Συντάγματος, συνάγεται ότι η αγορανομικώς καθοριζόμενη ανώτατη τιμή πώλησης φαρμάκου όχι μόνο δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το κόστος παραγωγής ή εμπορίας ορθολογικώς οργανωμένης επιχείρησης στον κλάδο παραγωγής ή εμπορίας φαρμάκου -όπως το κόστος αυτό διαμορφώνεται υπό συγκεκριμένες, από άποψη τόπου και χρόνου, οικονομοτεχνικές συνθήκες- αλλά πρέπει να περιλαμβάνει και εύλογο ποσοστό κέρδους που προσδοκά μία ορθολογικώς επίσης οργανωμένη επιχείρηση.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

17

ΣΤΕ ΟΛΟΜ 1585/2010 (Ωράριο Πρατηρίων): Από το σύνολο της νομοθεσίας που διέπει το ωράριο λειτουργίας των παντός είδους καταστημάτων συνάγεται ευθέως ο κανόνας ότι τα καταστήματα λειτουργούν, κατ' αρχήν, εντός των χρονικών ορίων που θεσπίζει εκάστοτε ο νομοθέτης ή η κανονιστικώς δρώσα Διοίκηση, καθώς και ο συνακόλουθος κανόνας ότι λειτουργία των καταστημάτων εκτός των χρονικών αυτών ορίων απαγορεύεται. Η τελευταία αυτή απαγόρευση συνιστά θεμιτό περιορισμό της κατοχυρουμένης στο άρθρο 5 παράγραφος 1 του Συντάγματος επαγγελματικής ελευθερίας, διότι: α) Τίθεται κατά τρόπο γενικό και αντικειμενικό. β) Αποβλέπει στην εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου και κοινωνικού συμφέροντος, αναγομένων, εν όψει των κανόνων της λογικής και της κοινής πείρας, στη διασφάλιση επαρκούς χρόνου αναπαύσεως των εκμεταλλευομένων τα καταστήματα και των υπαλλήλων τους, καθώς και στη διαμόρφωση ομοιόμορφων όρων ανταγωνισμού μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων και γ) Κινείται εντός των ορίων που χαράσσει η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας. Κατ' απόκλιση από τον κανόνα αυτόν και προκειμένου να διασφαλισθεί ο συνεχής εφοδιασμός του κοινού με καύσιμα, ο νομοθέτης, ειδικώς προκειμένου περί πρατηρίων υγρών καυσίμων, θέσπισε, με τις διατάξεις του άρθρου 22 του ν. 3054/2002, σύστημα διανυκτερευόντων πρατηρίων, κατ' εφαρμογή του οποίου ο αρμόδιος κατά τόπον Νομάρχης ορίζει, με απόφασή του, τα συγκεκριμένα πρατήρια τα οποία πρέπει υποχρεωτικώς να παραμείνουν σε λειτουργία και μετά το πέρας του ωραρίου ημερησίας λειτουργίας. Κατά τα λοιπά, όμως, εξακολουθεί, προκειμένου και περί πρατηρίων υγρών καυσίμων, να ισχύει ο κανόνας της απαγορεύσεως λειτουργίας καταστημάτων εκτός του γενικώς ισχύοντος ωραρίου.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

18

ΣτΕ 857/2019 (Διαφήμιση προϊόντων καπνού): Επειδή, ειδική εκδήλωση της καθιερούμενης στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος προστασίας της οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί η ελευθερία των διαφημίσεων καθώς η δημοσιοποίηση, σε μία περισσότερο ή λιγότερο ευρεία κλίμακα, της προσφοράς συγκεκριμένων αγαθών ή υπηρεσιών αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για την επιτυχή προώθησή τους στην αγορά και, συνακόλουθα, για την ανάπτυξη της δραστηριότητας αυτής (Σ.τ.Ε. 4212/2013, 552/2008, 1319/2004), αλλά και της δραστηριότητας των φορέων της διαφήμισης. Η προστασία όμως τόσο της ελευθερίας αυτής, όσο και της κατοχυρούμενης στο άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος ελευθερίας της έκφρασης, βασική εκδήλωση της οποίας αποτελεί το δικαίωμα του πληροφореῖν, καθώς και του κατοχυρούμενου πλέον ρητώς στο άρθρο 5Α παρ. 1 του Συντάγματος δικαιώματος του καθενός να ενημερώνεται τακτικά, ελεύθερα και από κάθε διαθέσιμη πηγή για κάθε θέμα που τον ενδιαφέρει, δεν παρακωλύει τον νομοθέτη ή και την κανονιστικώς δρώσα διοίκηση να θεσπίζει κατά τρόπο γενικό και αντικειμενικό περιορισμούς που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίου συμφέροντος ή παρίστανται αναγκαίοι για την προστασία των δικαιωμάτων ή ελευθεριών τρίτων...Επειδή, στην προκείμενη περίπτωση, το επίδικο μέτρο της απαγόρευσης, υπό το φως και της διάταξης της παρ. 3 του άρθρου 21 του Συντάγματος, από την οποία γεννάται ευθεία υποχρέωση του Κράτους για τη λήψη θετικών μέτρων για την προστασία της υγείας των πολιτών, δεν αντίκειται στη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 5 του Συντάγματος, ως θεμιτός περιορισμός της επαγγελματικής ελευθερίας των επιχειρήσεων κυκλοφορίας εντύπων μέσων, ούτε εξάλλου κατά τα δεδομένα της κοινής πείρας το μέτρο αυτό είναι από τη φύση του προδήλως ακατάλληλο ή προδήλως απρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος προστασίας της δημόσιας υγείας και, συνεπώς, δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ 1 Σ (ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

19

ΔΕΕ C-283/11 Sky Österreich GmbH

- ❑ Οι αιτούντες αμφισβητούσαν τη νομιμότητα της υποχρέωσης που η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων επιβάλλει στους τηλεοπτικούς σταθμούς που έχουν την αποκλειστική άδεια μετάδοσης ενός γεγονότος μεγάλου ενδιαφέροντος να επιτρέπουν στους άλλους τηλεοπτικούς σταθμούς να προβάλλουν άνευ ανταλλάγματος σύντομα αποσπάσματα του γεγονότος.
- ❑ Κρίθηκε ότι η επιβαλλόμενη υποχρέωση περιόριζε μεν την επιχειρηματική ελευθερία αλλά επεδίωκε έναν υπέρτερο στόχο γενικού συμφέροντος, συνδεδεμένο με την ενημέρωση του κοινού και την προώθηση της πολυφωνίας στην παραγωγή και στον προγραμματισμό των πληροφοριών.
- ❑ Τηρούταν επίσης η αρχή της αναλογικότητας, καθώς η πρόβλεψη τυχόν υποχρέωσης για την καταβολή χρηματικής αποζημίωσης για τη μετάδοση τέτοιων σύντομων αποσπασμάτων θα μπορούσε να αποθαρρύνει τους άλλους τηλεοπτικούς σταθμούς να τα αποκτούν και άρα να περιορίσει σημαντικώς την πρόσβαση του κοινού στην πληροφόρηση.
- ❑ Τέλος, ο ενωσιακός νομοθέτης είχε λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να σταθμίσει σωστά τον περιορισμό που η επίμαχη απαγόρευση έθετε στην επιχειρηματική ελευθερία των προσφευγόντων έναντι του στόχου πληροφόρησης του κοινού.